

8450
7028,
СЬКОВА БІБЛІОТЕКА

Ів. ЩЕРБИНА

КОМАНДИР
РОБІТНИЧО - СЕЛЯНСЬКОЇ
ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

ДВУ

ІВ. ЩЕРБИНА

КОМАНДИР РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОЇ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

8950
8950
63762/24.
11 квіт. 20 / 20 - 1949.
Львів. Бібліотека
АН. УРСР

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

1929

Ц4,6(2)243.1

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі Укр. Друку“, „Картковому репертуарі“ та інших покажчиках Української Книжкової Палати

~~2861~~

РОКИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

Поміщики, капіталісти та царські генерали не могли помиритися з існуванням радянської влади, що відібрала у них в Жовтні 1917 р. понад 250 мільйонів десятин землі, фабрики, заводи, все багатство, що позбавила їх змоги пригноблювати та визискувати мільйони робітників і селян.

Не могла помиритись з існуванням радянської влади і закордонна буржуазія, бо пролетарська країна відмовилася платити їй мільярди карбованців боргів і вивела трудящих Росії з імперіялістичної війни.

Почалася жорстока боротьба між молодого Радянською Республікою і всіма тими, що хотіли повернути старі порядки. Чужоземна буржуазія, капіталісти й поміщики царської Росії, генерали, куркулі, духовенство, старі чиновники — всі, кому добре жилося за буржуазно-поміщицького ладу, виступили єдиним фронтом проти радянської влади.

Охоплені з усіх боків тісним кільцем ворожих контрреволюційних сил, маючи в тилу

величезні райони з куркульськими повстаннями, в умовах голоду й повної господарчої розрухи, робітники й трудове селянство під керівництвом комуністичної партії відбивали натиск білогвардійських сил, в багато раз дужчих за недавно організовану Червону армію.

Небезпека все дужчала. Тов. Ленін рішуче поставив питання про підняття боєздатности Червоної армії та про її кількісне збільшення. Він писав до ВЦВКУ: „Ми ухвалили мати армію в один мільйон чоловіка на весну, нам потрібна тепер армія з трьох мільйонів чоловіка. Ми можемо її мати і ми будемо її мати“.

За цих умов з особливою рішучістю поставало питання про командний склад. В боротьбі з добре озброєним і вивченим військовій справі ворогом мало було бойового запалу, бажання перемоги — потрібні були військові знання, вміння організувати перемогу.

Комуністична партія ще при організації Червоної армії, а потім в своїй програмі підкреслювала, що „потрібного організаційного зв'язку та стійкості можна надати молодій революційній армії лише за допомогою командного складу, на перших порах хоч нижчого, з свідомих робітників і селян“.

Основними завданнями було підготовка своїх, пролетарських, кадрів командного складу. „Підготовка найбільш здатних та

енергійних і відданих справі соціалізму салдат до командних посад є через те одно з найважливіших завдань в справі утворення армії“. Так поставила питання комуністична партія і на таких підставах велася робота щодо створення командного складу робітничо - селянської Червоної армії.

Робітники од варстату і селяне від плуга ставали на чолі червоноармійських частин, вели їх у бій і перемагали.

Громадянська війна висунула низку таких талановитих командирів - героїв: Фрунзе, Ворошілов, Буденний, Якір і багато інших, що не тільки вели частини в бій, але й організовували перемогу, зайнявши вищі командні посади, оволодівши військовими знаннями.

Але переважна більшість командирів з робітників і селян брали виключно своїм запалом, особистою відвагою, авторитетом у масах. Їм бракувало військових знань. Між тим боротьба з ворогом вимагала „найширшого використання оперативного й технічного досвіду останньої світової війни“. В зв'язку з цим комуністична партія і радянська влада вирішили притягти до роботи в Червоній армії старих військових спеціалістів.

Тов. Ленін говорив: „змусити буржуазних спеціалістів служити нам важко, але можна, і коли ми це зробимо, ми переможемо“.

Спочатку було оголошено про прийом до Червоної армії офіцерів, що добровільно б погодилися допомогти радянській владі в її боротьбі з капіталістичними хижакami. Але це майже нічого не дало. З офіцерства старої армії відмовиться од своїх привілей і піти не за страх, а за совість на службу до робітників і селян погодилося не багато. Переважна ж більшість його ставилась вороже до радянського уряду, вела боротьбу проти нього або була готовою допомогти всякій контрреволюції. Навіть найдемократичніша частина офіцерства, що добула військову освіту підчас імперіялістичної війни, не довіряючи радянській владі, посміювалися з її спроби утворити робітничо - селянську Червону армію.

За таких умов перед Револуційною військовою радою республіки повстало завдання примусити старих військових спеціалістів оддати свої знання на користь пролетарської держави. Було видано постанови уряду про мобілізацію всіх штаб - та обер - офіцерів до 50 і 55 років.

Ці заходи цілком задовольнили потреби Червоної армії у військових спеціалістах, але вони висунули й завдання налагодити контроль над роботою старих офіцерів, „створити,— як говорив т. Ленін,— такі умови, такий натиск комуністів, щоб більшість з

них (офіцерів) не мали змоги вирватися з тієї сітки комуністичної організації й пропаганди, що нею ми їх оточуємо“.

Величезну роль в цьому відіграли комісари, які призначалися з найбільш революційних і енергійних робітників-комуністів. Військові комісари, являючись безпосереднім політичним органом радянської влади в армії і представниками комуністичної партії, були душею перемог.

Комісар забезпечував армію од змов проти радянської влади. Вся робота командира, всі його розпорядження, все життя проходило на очах комісара. Без його підпису не мав сили жаден наказ. Комісар вів політичну й виховну роботу серед червоноармійців, організовував їх, створював бойовий революційний запал.

Деяка частина офіцерства зрадила нам, не дивлячись на пильний контроль; друга частина працювала в Червоній армії виключно за страх, але значна кількість офіцерів зрозуміла значіння пролетарської революції і за совість, чесно виконувала покладені на неї обов'язки.

Історія громадянської війни знає багато прикладів, коли старі офіцери, що неохоче йшли до Червоної армії, зрозумівши завдання радянської влади, героїчно вмирили за неї. Були серед таких і окремі генерали (Миколаїв,

Станкевич), що прийняли смерть од своїх
бувших товаришів, білогвардійських гене-
ралів.

Використовуючи старих військових спе-
ціалістів, радянська влада велику увагу
звертала на підготовку нових командирів
з робітників і селян.

Було створено низку командних шкіл
і курсів. 24 листопада 1918 р. переведено
кампанію під назвою „День червоного ко-
мандира“.

Часто-густо свою теоретичну підготовку
в школах та курсах молоді командири чер-
гували з упертими боями на фронтах.
В 1919 р. було кинуте на фронт 22.477 кур-
сантів, в 1920 р.—33.987. Своєю мужністю,
віданістю пролетарській справі вони заслу-
жили почесну назву лєнінських юнкерів.

До 1920 р. було вже випущено 13.000 чер-
воних командирів, 1920 р. дав ще 26.580.

Тов. Лєнін надавав великого значіння ко-
мандним курсам та школам. Він говорив:
„Стара армія була зброєю в руках заможних.
Її офіцери в більшості були синками помі-
щиків. Ми ж створюємо своїх червоних офі-
церів. На них ми покладаємо всі свої надії.
Армія, що керуватиметься ними, буде само-
відданою захисницею трудящих. Червоні офі-
цери встановлять в армії дисципліну труда.
Вони, перебуваючи весь час в оточенні робіт-

ників і селян, будуть учить їх соціалізму і своєю щирістю зможуть кликати їх на подвиг. Тоді авторитет Червоного офіцера буде непохитним і безмежно великим“.

Так утворювалися кадри командного складу робітничо - селянської Червоної армії. Їхньою головною школою був огонь ворожих гармат та кулеметів.

КОМАНДНИЙ СКЛАД ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ ЗА МИРНОГО ЧАСУ

По закінченні громадянської війни Червона армія зменшилася: з 5 мільонів 300 тисяч залишилося тільки 562 тисячі. Зрозуміло, що зменшилась і кількість командного складу. Залишилися ті командирі, що в найбільшій мірі виявили себе в часи громадянської війни, найвідданіше працювали в справі організації перемоги Червоної армії.

Це ні в якому разі не визначає, що всі, хто пішов у запас, не виявили себе захисниками пролетарської країни. Скорочення армії примусило випустити з неї багатьох товаришів, що цілком заслуговують назви командирів Червоної армії, але не могли залишитися в ній виключно з-за відсутности посад.

З кращих залишилися найкращі

Про це говорить постанова Центрального Комітету всесоюзної комуністичної партії (березень 1929 р.): „Робітничо - селянська

Червона армія має зараз підготовлений і політично стійкий начальницький склад, який цілком забезпечує боєздатність армії — знаряддя пролетарської диктатури“.

І далі: „Основна маса позапартійного начальничого складу Червоної армії повністю показала свою відданість радянській владі і зараз активно продовжує свою повсякчасну роботу щодо зміцнення боєспроможности Червоної армії“.

Серед командного складу Червоної армії невинно зростає кількість робітників: в 1920 р. було робітників серед всього командного складу 17,3⁰/о, в 1925 р. — 20,7⁰/о, в 1926 р. — 22,0⁰/о, в 1927 р. — 25,9⁰/о.

Коли взяти командирів, що безпосередньо ведуть виховну роботу серед червоноармійців — середній комсклад, то серед них ми також спостерігаємо зріст робітничої й селянської прошарків.

Серед них було у відсотках:

В 1925 р.	робітників	23,0	селян	52,8,	останніх	24,8
„ 1926 „	„	24,4,	„	54,6,	„	21,0

Хто ці останні? Серед них ми не мало знайдемо старих революціонерів з передової інтелігенції. Тов. Ворошілов в розмові з робітниками, що відвідали його делегацією в березні 1929 року заявив: „до категорії „останніх“ належать ті, кому ми цілком

довіряємо й будемо довіряти. Вони перевірені в огні громадянської війни“.

Дуже важливим є рівень військової освіти комскладу. Цей рівень безперервно збільшується.

За час з 1923 р. по перше грудня 1927 р. група комскладу, що одержала військову освіту в Червоній армії, зросла од 34,4% до 79,8%.

Група командного складу без спеціальної військової освіти за той же час зменшилася од 13,4% до 8,5%.

Партійна насиченість командного складу найяскравіше показує, що ми маємо свій надійний комсклад, який твердо в умовах Червоної армії переводить до життя лінію комуністичної партії та радянської влади.

В 1920 р. було партійц. серед комскл.	10,5,	КСМ	—
„ 1921 „ „ „ „ „	20,0,	„	—
„ 1923 „ „ „ „ „	29,6,	„	—
„ 1925 „ „ „ „ „	40,8,	„	2,4
„ 1926 „ „ „ „ „	42,9,	„	3,1
„ 1927 „ „ „ „ „	48,1,	„	4,8
„ 1928 „ „ „ „ „	49,7,	„	4,5

Цікаві дані партійної насиченности про командирів основних частин і об'єднань, з яких складається Червона армія. Партійців серед комскладу в 1924 р. було:

Серед команд. сотень	41,5 ⁰ / ₀ , в 1926 р.— 52 ⁰ / ₀
„ „ полків	41,0 „ 1926 „ — 51,2
„ „ дивізій	45,0 „ 1926 „ — 54,7
„ „ корпусів	85,0 „ 1926 „ — 85,0

Таким чином, основні командні посади займають члени й кандидати комуністичної партії.

Безперервне збільшення партійців серед комскладу ні в якому разі не дає права говорити про недовір'я до позапартійного командира. В постанові Центрального Комітету ВКП(б) чітко підкреслюється, що „безперервне збільшення партпрошарування серед комскладу армії ні в якому разі не виключає, а, навпаки, обов'язково передбачає безперестанне висування позапартійних командирів, які активно й чесно виконують свої обов'язки, та неухильне переведення політики партії, встановленої ще VІІІ партійним з'їздом“.

Наведені дані яскраво свідчать про те, що командний склад Червоної армії цілком відповідає її класовій природі. До того ж 75 — 85⁰/₀ основної маси комскладу пройшли через горно громадянської війни й загартовані в боях.

Класове обличчя командного складу майже ні в чому не різниться од червоноармійської маси и молодшого комскладу, в той час як в любій з буржуазних армій рядовий салдат

і офіцер являються представниками різних, протилежних, ворогуючих між собою класів.

В старій царській армії, що складалася з робітників і селян, офіцерські кадри бралися виключно з пануючих класів.

В ній було офіцерів: дворян 51⁰/₀, купців та міських буржуїв 38⁰/₀, духовенства 3⁰/₀, куркулів — 8⁰/₀.

Серед генералів було: дворян — 87,5⁰/₀, буржуазії — 7,7⁰/₀, духовенства — 1,4⁰/₀, купців і останніх — 3,4⁰/₀.

Навіть підчас імперіялістичної війни, коли кадрового офіцерства не хватало, школи прапорщиків заповнювалися людьми, в переважній більшості ворожими до робітників і селян. Потрібно було мати або середню освіту, або заслуги в чині унтер-офіцера. Ми ж знаємо, що рідко хто з робітників і трудового селянства за царських часів одержував середню освіту, а заслуженим унтером вважався той, хто більше знущався над рядовим салдатом.

В сучасних буржуазних арміях офіцери вербуються теж із представників буржуазії та поміщиків.

Інакше й не може бути. Для того, щоб зробити армію знаряддям своєї політики, буржуазії треба забезпечити відповідний класовий добір офіцерства. Вона старанно не допускає до командних посад, особливо

вищих, представників трудящих, ставлячи різні препони: особливі правила взаємин, необхідність підтримувати „честь мундира“ бенкетами, гулянками, що вимагають велику силу грошей.

Тільки в робітничо-селянській Червоній армії командир і червоноармієць являються представниками одної класи, мають спільні інтереси, разом працюють над підсиленням обороноздатності пролетарської країни.

КОМАНДИР - ГРОМАДЯНИН

Хто не знає поведінки офіцерства старої армії? Найбільшим авторитетом серед нього користувався той, хто більше піячив, бешкетував, мазав гірчицею служників ресторанів, хто був більшим розпусником. Офіцерові царської армії було не до громадської роботи, він нічим не цікавився, крім бенкетів, карт, горілки. Окремі одиниці, що свідомо ставилися до громадського життя, потопали в масі гульвіс.

Між офіцерством і працюючими масами лежала глуха стіна ворожнечі.

Така замкненість офіцерства спостерігається й зараз в любій з буржуазних країн.

„Тсс... офіцер іде“—ось голос переполоханої людини в Польщі, коли вона побачить офіцера. Він може зробити все. Відомі випадки, коли без всякої причини офіцери стріляють в ресторанах, забивають людей, що нібито сквернять „честь офіцерського мундира“.

Офіцерові не можна перечити. Він поводить ся з любим громадянином Польщі так само, як пан Пілсудський, цей проводир розбещеної офіцерщини, з соймом.

Майже такий стан в любій з буржуазних країн.

Тільки в СРСР командир Червоної армії, не відрізняючись нічим от трудящих, є повноправним громадянином. Тов. Ворошилов в розмові з французькою робітничою делегацією відзначив таке:

„Я вже сказав, що Червона армія, не так як армії буржуазних країн, приймає безпосередню, саму більшу участь у всякому державному й громадянському житті. Червоноармійці, командири й комісари на загальних підставах обіраються до рад та їх органів, Члени Револуційної Військової Ради являються, наприклад, одночасно й членами нашого революційного парламенту — Центрального Виконавчого Комітету СРСР. Значна кількість наших командирів і комісарів є або членами Союзного ЦВК, або членами Республіканських ЦВК — України, Білорусії, Закавказької федерації, членами крайових, округових і губерніяльних рад. Величезна кількість наших червоноармійців, командирів і політробітників є членами губерніяльних, округових, районових виконавчих комітетів. Наші ради звуться радами робітничих,

селянських і червоноармійських депутатів. На цих трьох китах базується все наше управління“.

Робітники й селяни вбачають у командирів свою людину, що разом з ним працює в справі будівництва соціалізму. Особливо наближає командний склад до трудящих нашої країни територіяльна система. Значну кількість свого часу командир буває на районі, серед селянських мас. Там він не тільки військовізує, а й робить політичні доповіді, допомагає переведенню до життя заходів партії і радянської влади. Командир часто зустрічається з шефом - робітником, одвідує робітничі клуби, часто керує військовими гуртками в них.

В умовах СРСР не може бути ненормальних взаємин поміж командиром Червоної армії і трудящими. В статуті внутрішньої служби підкреслюється необхідність ввічливого ставлення всякого військового до працюючих.

Те, що для офіцера буржуазної армії є ознакою його офіцерського звання — пияцтво, карти, розбещеність, рішуче плямується командиром Червоної армії.

Навпаки, командир бореться створенням громадської думки з якими б то не було проявами офіцерщини.

Найкращим зразком командира Червоної армії з'являється той, хто систематично

підвищує свій військовий, політичний та загальноосвітній рівень, хто приймає активну участь в громадській роботі, хто створює новий побут — без горілки, лайки, релігії.

В Червоній армії переводиться рішуча боротьба з усякими найменшими виявленнями бюрократизма і казенщини.

Будинки Червоної армії, що мають за основне завдання обслуговування начальницького складу, зовсім не схожі на бувші офіцерські зібрання. Замість карт — гри в шахи, шашки, доміно; замість буфетів з горілкою — великі бібліотеки, просторі читальні; замість вечорів з „мордобоем“ — художні вистави, кіно, радіо, наукові й політичні доповіді.

Командний склад Червоної армії старанно вивчає політику партії та радянської влади в гуртках поточної політики, в спеціальних клубних гуртках та школах.

Командний склад приймає активну участь в громадських добровільних товариствах, часто на керівній роботі.

Ріжниця поміж офіцером буржуазної армії і командиром робітничо-селянської Червоної армії полягає в тому, що першого трудящі бояться, ненавидять, а другого люблять, поважають. Заробітна плата командного складу Червоної армії також свідчить, що він не являється окремою кастою, а складає один із загонів трудящих СРСР.

Утримання начскладу дорівнює заробітній платі промислових робітників. Про це доводять такі цифри:

	1924 р.	1925 р.	1926 р.	1927 р.	1928 р.
Команд. військ. округи					
одерж. нам-ць в черв. крб.	172	182	225	225	225
Команд. дивізії одержує	112	122	165	185	185
Команд. полку	72	97	130	170	170
Команд. сотні	52	65	86	108	128
Команд. чоти	37	54	76	88	108

Зовсім іншу картину ми спостерігаємо в буржуазних арміях. Буржуазія за рахунок трудящих платить шалені гроші своїм офіцерам і генералам, аби тільки вони старанніше розстрілювали робітничі демонстрації, вішали пригнічені колоніальні народи.

В той час, як в Англії панує величезне безробіття серед шахтарів, коли величезна кількість робітників на свою заробітну плату не може придбати потрібних харчів, буржуазія виплачує по 1000—1500 карб. своїм офіцерам.

Порівняння зарплати командирів Червоної армії і офіцерів англійської армії дає слідуючу картину:

	Червона армія	Англійська армія
Командир чоти . .	88	229
„ сотні . .	108	481
„ полку . .	170	938
„ дивізії . .	185	1699

Утримання офіцерів інших буржуазних країн хоч і менше од англійського, проте в декілька разів перевищує зарплатню кваліфікованих робітників. До цього треба додати, що для офіцера — буржуа чи поміщика — утримання є додатковим прибутком, бо визиск робітників і селян на власних фабриках і заводах, у панських маєтках дає багато більше.

Офіцер буржуазної армії — привілейований кат, якого використовує за гроші буржуазія; командир Червоної армії — представник трудящих, що йде в ногу з робітничою класою і трудовим селянством в справі соціалістичного будівництва. Зріст економічної моці СРСР сприятиме дальшому поліпшенню життя робітництва, незаможника, середняка. Він же забезпечить і дальше підвищення заробітної плати начскладу. Така політика комуністичної партії і радянської влади, і цю політику цілком і повністю поділяє й підтримує командир робітничо-селянської Червоної армії — повноправний і активний громадянин СРСР.

КОМАНДИР І ЧЕРВОНОАРМІЄЦЬ

„Нижчий чин“, „сіра скотина“ — ось чим був салдат старої армії. В ній була складна система величання офіцерства, починаючи з „благородія“ і закінчуючи „високопревосходительством“, „віддавання чести“, зуботичини. Все це повинно було підкреслювати різницю між офіцером і салдатом.

Насильство дворянина-офіцера над салдатом — головна підвалина в будові старої царської армії.

Не далеко відійшли од цього й сучасні буржуазні армії.

Дисципліна в них будується на клясовому пригніченні офіцерства, як представників буржуазії й поміщиків, над робітниками й селянами, зодягнутими в сірі шинелі.

Залишилося те ж саме „оддавання чести“, залишився старий порядок, за якого салдаатові не можна бути в одному місці з офіцером. По-старому салдат буржуазної армії повинен стояти, коли сидить офіцер. Панує подекуди й рукоприкладство.

Візьмімо хоч би Румунію. Румунський салдат найзатурканіший, найголодніший серед салдатів інших буржуазних армій. Тоді як офіцерство, блискучо зодягнено, з напудреними носами та пофарбованими губами, бенкетує по ресторанах, салдатові видають подерті черевики, годують рідкою юшкою з найгірших сушених слив, сочавиці та квасолі.

Звільняючись з двору казарми, салдат падає на вулицю. Ніяких розваг він не має. Заходити до кіна та театрів салдатам заборонено, бо там пани-офіцери.

Жорстока, нелюдська дисципліна особливо пригнічує салдата. З нього знущаються і офіцер і унтер. За найменше порушення дисципліни салдата б'ють. Часто б'ють різками, хоч по закону цього не дозволяється.

Найгірша доля салдата з нацменшостей. З ним особливо жорстоко поводить ся офіцерщина.

Про такі порядки говорять не тільки втікачі-салдати, що, не витримавши пекельного режиму, тікають за кордон. Величезна кількість самогубств у румунській армії яскравіше всього доводить про її стан та встановлені в ній взаємини.

Цікаво, що навіть в такій країні, як Англія, яка пишається своїми „свободами“, у військово-морській флотії офіційно існує закон

про кару різками. На осінніх маневрах фльоти в 1928 р. було за тим законом побито двоє молодих матросів.

Про французьку армію уже в 1929 р. говорив один з керівників французької компартії т. Кашен, на засіданні французького парламенту.

„Розслідування документально довело, що смерть 350 салдатів у Рейнській області спричинилась завдяки недостатній їжі, перевтомі, безправству салдат. Салдатам забороняється говорити про хворість і одмовляють в медичній допомозі“. Тов. Кашен навів факти знущання над салдатами: „у 24-му пішому полку офіцери б'ють салдатів чобітьми в спину та в живіт; в 13-му драгунському полку б'ються батоном, в Сапорі хворий салдат одержав три доби арешту за те, що просився до шпиталю“.

Подібних фактів можна було б навести надзвичайно багато і з життя фінляндської армії. Там рідше б'ють, проте частіше примушують ходити „гусячим кроком“ або гукать з вікна казарми: „я — найбільший осел“.

Не краще стоїть справа і в нашої сусідки — Польщі. Польський салдат — безправний. Пани-офіцери та їхні помічники — унтери — займаються рукоприкладством, дають кари, часто непередбачені статутом. Практикується „гусячий крок“, біг до знесилення,

лазіння навколюшки з гавканням по - соба-
чому.

Хабарі — звичайна річ в буржуазних ар-
міях. Тому, хто дав більше, офіцери роблять
полегшення, а весь тягар служби перекла-
дають на тих, хто не може дати хабара — на
робітників і бідноту. Такі взаємини поміж
офіцерами буржуазних армій та салдатами.

Чи може щонебудь хоч трохи схоже з на-
веденими фактами бути в робітничо - селян-
ській Червоній армії?

Безперечно, ні. Червона армія будується
на зовсім інших підвалинах. В ній командир
і червоноармієць — діти одної кляси. Їх інте-
реси одні — захищати республіку рад од во-
рогів. Командир і червоноармієць — товариші.
І це не тільки слова. Повсякденна робота
яскраво стверджує це.

Можна навести низку прикладів, коли ко-
мандири, не жаліючи власного життя, спа-
сали червоноармійців в нещасних випадках.
Взять хоч би випадок, що трапився осінню
1928 року в 45 дивізії. Червоноармієць разом
з підводою впав у річку. Вибраться він сам не
міг. І от командир і комісар частини т. Скрип-
кин у всій одязі кидається у воду і, ризи-
куючи власним життям, витягає червоно-
армійця з річки.

На сторінках червоноармійських газет
майже щоденно можна бачити дописи, в

яких повідомляється про уважне, товариське ставлення командирів до червоноармійців. Особливо це виявилось підчас огляду Червоної казарми.

„Спокійно, без зайвих балачок, працює наш командир сотні. В його на думці одне: як поліпшити побут червоної казарми, що зробити, аби червоноармійцеві краще жилося. Завдяки енергії командира зроблено надзвичайно багато“. Так пише група червоноармійців одного з полків про свого командира сотні.

Командира Червоної армії цікавить всяка дрібниця з червоноармійського життя. Суха, чиста онуча для армії — велике діло, особливо в умовах, коли серйозно ставиться питання про втягування червоноармійця в ходьбу. Але казарма, бувша стара казарма, не пристосована для того, щоб сушити онучі.

І от командири підчас огляду Червоної казарми вперто працюють над тим, щоб зліквідувати цей недолік. Подаються десятки проєктів онучосушилок.

Проте, це дрібниця в порівнянні з усією роботою, що переводиться командирами в справі поліпшення червоноармійського побуту, в справі підвищення політичного й культурного рівня червоноармійців, в організації для них розваг і відпочинку. В клубах, ленінських куточках одбуваються товариські

зустрічі командира з червоноармійцем. Командир, що разом з червоноармійцями приймає участь в одному клубному гуртку, виконує роль „артиста“ підчас вистав, грає в шахи чи доміно з червоноармійцями без всякого „начальничого тону“ і в той же час без панібратства — картина, яку можна кожного дня спостерігати в Червоній армії.

Це може бути тільки в робітничо-селянській Червоній армії, бо в ній знищено все, що хоч трохи нагадує про нерівність командира і червоноармійця. Взаємини поміж ними виключно товариські, командир звертається до червоноармійця обов'язково на „ви“. Лайка, всяка найменша образа карається законом.

Командир і червоноармієць одвідують один клуб, сидять поруч, спільно обговорюють питання про боєздатність частини на червоноармійських зборах, конференціях.

Особливо яскраво виявляються взаємини командирів і червоноармійців, коли розглядати питання дисципліни.

Дисципліна потрібна скрізь. На фабриці без неї не можна було б встановити ніякого порядку. Дисципліна потрібна в радянських органах, в установах, в селянському господарстві.

Але найбільш потрібна дисципліна в армії. Ось що сказано в цій справі в дисциплінарному статуті Червоної армії:

„Без дисципліни нема й не може бути міцної, боєздатної Червоної армії... Червона армія утворювалась в процесі громадянської війни 1918 — 20 р. Зараз Червона армія будується в умовах мирного радянського будівництва.

Чим міцнішою і свідомішою буде військова дисципліна в Червоній армії на мирному стані, тим боєздатнішою буде Червона армія тоді, коли за наказом робітничо - селянського уряду СРСР її буде покликано на захист інтересів трудящих, відстоювати збройною силою волю й незалежність Союзу Соціалістичних Республік“.

Дисципліна Червоної армії зовсім не схожа з дисципліною любої з буржуазних армій.

„В арміях монархій і буржуазно - поміщичих республік дисципліна стоїть на класовій підлеглості рядових салдат дворянсько - буржуазному офіцерству. Чим менш свідомий салдат капіталістичної армії, тим він краще виконує обов'язки захисника капіталістичного ладу.

Дисципліна Червоної армії є нова дисципліна пролетарської країни: вона базується не на класовій підлеглості, а на свідомому розумінні всіми військовослужбовцями мети й значіння робітничо - селянської армії.

Чим свідоміший воїн Червоної армії, тим він краще виконує свої революційні обов'язки

перед соціалістичною країною, тим бовздатнішою являється робітничо-селянська Червона армія“ (з дисципл. статута).

Командир, вимагаючи дисциплінованости від червоноармійця, виконує цим волю радянського уряду, всіх трудящих СРСР.

В буржуазних арміях є одна дисципліна для привілейованих, для офіцерства, і друга — для широкого вживання, для салдатської маси. Не те в Червоній армії. Дисциплінарний статут Червоної армії один і для червоноармійця, і для командира. Для того, щоб створити дисципліновану частину, командирові самому потрібно бути зразком дисциплінованости. Подаючи приклад, командир набуває авторитета, а разом з тим і права вимагати повного, ретельного виконання своїх обов'язків кожним з червоноармійців.

Командир Червоної армії не є сила, що стоїть над червоноармійцем, не є виходцем з інші класи; це є той таки робітник і селянин, що з ним кожний червоноармієць може поза службовими заняттями вільно поговорити — дістати будь-яку пораду, звернутися в любій справі. Ось що говориться про це в статуті внутрішньої служби: „по службовим справам військовослужбовці звертаються завжди до свого безпосереднього начальника. За його дозволом можна звертатися до слідуючого по команді начальника...“

По справам неслужбовим військовослужбовці можуть звертатися до всіх начальників в порядку особистих переговорів чи листування, не питаючись дозволу відповідних начальників.

З життя старої царської армії відомі факти, коли салдатом верховодили не тільки офіцери, а й їхні жінки. Денщик обслуговував офіцерську кухню, задовольняв примхи барині-офіцерші, ставав наймитом і за найменші провини перед офіцером чи його родиною, а то й без провин нещадно карався.

Денщикество цілком знищено в Червоній армії. Саме незначне використання командиром червоноармійців для своїх власних потреб карається законом.

В драматичних і хороших клубних гуртках разом з червоноармійцями приймають участь і родини командирів. Вони ж одвідують ленінські куточки, переводять іноді ліквідацію неписьменности, багато працюють над поліпшенням червоноармійського побуту.

В низці частин червоноармійські чайні обслуговуються виключно родинами командирів.

Підчас огляду Червоної казарми родинами командного складу переводились спеціальні суботники для полагодження червоноармійських речей. В повсякденному житті часто й густо зустрічаються факти, коли

родини командирів шиють скатертини для ленінських куточків, фіранки на вікна, прикращують червоноармійські клуби, приймають найактивнішу участь у вечорах самодіяльності.

Окремі випадки бюрократичного ставлення начскладу до червоноармійських запитів і потреб знаходять рішучу відсіч. Друга всеармійська нарада секретарів осередків, що розв'язувала важливі питання будови Червоної армії, відзначила наявність окремих фактів одірванності начскладу від червоноармійської маси, не досить уважного й дбайливого ставлення частини начскладу, хоч і зовсім незначної, до червоноармійців.

Підкреслюючи, що ці випадки є наслідком загальної нашої ще некультурності, нарада відмітила: „Гасло культурної революції, що його оголосив XV з'їзд ВКП(б), в застосованні до Червоної армії визначає, в першу чергу, ліквідацію відмічених недоліків.

Культурність — проти бюрократизму, формалізму, казенщини, чіткість і ретельне ставлення до роботи, чуле й уважне ставлення до посякдених потреб і запитів казарми на підставі чіткої класової лінії у вихованні — є основне завдання поточної партійно-політичної роботи“.

Безперечно, що виконання цієї постанови наради секретарів осередків ще в більшій мірі піднесе авторитет командира, сприятиме виживанню окремих недоліків, дальшому підняттю обороноздатности Червоної армії.

КОМАНДИР ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ВИХОВНИК

Командир Червоної армії відповідає не тільки за військове навчання, а й за політико-моральний стан частини, за постанову політосвітньої роботи в ній.

Цим підкреслюється, що командир являється політичним виховником червоноармійця.

Він переводить повсякденну роботу в червоноармійській масі. Зараз кадри груповодів політичних занять складаються майже виключно з командирів:

В 1925 р. комсклад становив	62,8%	усіх груповодів
„ 1926 р.	67,9%	„
„ 1928 р.	80,0%	„

В групах ліквідації неписьменности також переважно працюють командири.

Крім цього, командний склад велику участь приймає в позашкільній роботі: керує групами лєнінських куточків, переводить розмови, читає газети, дає поради червоноармійцям, часто організує самодіяльні вечори, гри, робить доповіді.

Командний склад займає почесне місце серед військорів. Приймаючи активну участь в роботі сотенних стінних газет, полкових багатотиражних, командир створює громадську думку червоноармійців навколо негативних явищ у побуті.

Велику роль в справі виховання червоноармійця, як громадянина, відіграють існуючі в частинах добровільні громадські й самодіяльні організації: ТСО - Авіахем, МОПР, Культзмичка, комісія господарчої допомоги, комісія зв'язку і т. інш. Часто й густо командир не тільки є членом цих організацій, а й керує ними.

На червоноармійських зібраннях і конференціях командир, роблячи доповіді про стан частини, про наслідки учеби, допомагає червоноармійцям розібратися з своїми завданнями захисників пролетарської держави.

Комсклад провадить позашкільну роботу добровільно, бо знає, що політична свідомість червоноармійця, його культурність являються важливішими підставами для боєздатності Червоної армії.

Командир вживає всіх заходів, щоб дати червоноармійцеві чітке розуміння політики комуністичної партії і радянської влади. До роботи з червоноармійцями командир готується не тільки в себе дома, на квартирі, а й на спеціальних інструктивних нарадах

груповодів політзанять, керівників позашкільних груп і гуртків, добровільних товариств.

Для того, щоб виховна робота з червоноармійцями була поставлена ліпше, командир уважно вивчає їх запити, інтереси, настрої.

Разом з тим комсклад багато працює над підвищенням свого військового, політичного і загальноосвітнього рівня. Цього вимагає не тільки ускладнення військової справи, а й культурний зріст червоноармійця.

Велика кількість комскладу, партійців і позапартійних, приймає участь в роботі клубних загальноосвітніх гуртків, шкіл та курсів, що існують при будинках Червоної армії, гуртків поточної політики, відвідує школи партійної освіти, гуртки лєнінізму. Крім цього, багато командирів добувають потрібні їм знання шляхом самоосвіти.

В Червоній армії немає жадного командира, що він не передплачував би й не читав газет і журналів.

От дані по одній з дивізій Української військової округи, що є характерними для всієї Червоної армії:

Передплачують газ. „Правда“	60 ⁰ / ₀ всього начскладу
„Красная Звезда“	50 ⁰ / ₀
інші газети	30 ⁰ / ₀
журн. „Большевик“	20 ⁰ / ₀
„Воен. Вестн.“	30 ⁰ / ₀
художні й наукові журнали	40 ⁰ / ₀

Наведені цифри говорять за те, що значна кількість наческладу передплачує не менш двох газет і, крім того, журнали.

Комсклад навіть свої дисциплінарні права використовує з виховною метою.

В дисциплінарному статуті до заходів, що визначають кару (наряд, арешт), стоїть низка виховних заходів: попередження, нагадування, зауваження і т. інш. Широко використовуються також заходи до заохочування червоноармійців: подяки, короткотерміновий відпуск, нагороди.

Роль командира, як політичного виховника червоноармійців, підвищується з кожним роком. Тому командний склад не можна розглядати як кадр вузьких спеціалістів, що замикаються у військовій справі. Роль командира Червоної армії значно більша.

„Наш комсклад,— говорить т. Бубнов,— пройшовши бойову школу громадянської війни, політичну школу та учебу за мирного часу, зараз висунувся на перше місце в лавах нашої армії... За останнє трьохріччя надзвичайно зросла роль комскладу в політроботі“.

ПОЛІТСКЛАД ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

В грудні 1928 р. французький військовий міністр наказав усім офіцерам переводити політичну роботу серед салдат. В програмі, що її надіслано разом з наказом, дано завдання пояснити салдатам:

1. Про неухильне виконання законів.
2. Необхідність боротися з усяким революційним рухом.
3. Почитування старших і безперечне виконання їхніх наказів.

Така робота переводиться і в інших буржуазних країнах. Вона має своїм завданням затьмарити свідомість салдатів, змусити їх сліпо коритися волі командирів з дворян та буржуазії.

Особливо великої уваги звертається на релігійне запоморочення салдатів. В польській армії, наприклад, скрізь і завжди підкреслюється, що салдат повинен почитувати духовенство, молитись богам. Навіть у такій країні, як Північні Американські Сполучені

Штаті, і там основним у роботі з салдатами є релігійне виховання.

Недавно начальник капеланів (попів) американської армії оголосив річний відчит своєї роботи. З нього видно, що у військових частинах за 1928 р. переведено 18.890 релігійних служб. На ніх було присутніми біля двох мільйонів чоловіка.

В американській армії працює 120 попів. При тім особливої уваги звертається на частини, розташовані на Гавайських островах, у Китаї і т. інш.

Почитуй старших, не переч їм, виконуй у всьому їхню волю, пам'ятай, що бог твій захисник і генерал—ось про що говорять салдаатові буржуазних армій.

Така робота потрібна для того, щоб зробити з салдата слухняне знаряддя і змусити його сліпо служити буржуазно - капіталістичним інтересам.

Зовсім інакше стоїть справа в нашій робітничо - селянській Червоній армії.

В програмі комуністичної партії сказано: „робота військового навчання й виховання Червоної армії повинна відбуватись на підставі класового з'єднання й соціалістичної освіти“.

Виховання свідомого, боекватного захисника пролетарської країни—ось завдання політичної роботи в Червоній армії.

Червоноармієць повинен розуміти свої завдання громадянина Радянської республіки, повинен набувати політичні й загальноосвітні знання в Червоній армії, щоб бути не тільки свідомим бойцем, а й активним будівником соціалізму.

Підвищуючи свою свідомість, червоноармієць ще з армії впливає на село, допомагає селянству в справі переведення до життя заходів комуністичної партії та радянської влади.

В Червоній армії молодий селянин учиться тому, щоб бути практичним будівником товариств і колгоспів, активним діячем у сільраді, в кооперації.

Політичним вихованням червоноармійців керує політичний апарат, що виконує у умовах Червоної армії практичну роботу комуністичної партії серед мас.

Політичний апарат відіграв величезну роль в громадянську війну. Тов. Ленін не один раз підкреслював, що ми створили боєздатну армію „роботою по-новому, політичною пропагандою на фронті, організацією комуністів у нашій армії, самовідданою організацією і роботою кращих людей робітничої класи“.

І дійсно: комуністична партія за громадянської війни кинула на фронт понад половину своїх членів, що йшли в огонь в перших

лавах бойців і одночасно вели серед них велику виховну роботу.

Історія Червоної армії знає багато прикладів, коли частини, що втрачали боєздатність, знову йшли в бій і перемагали завдяки тому, що до них вливалися нові кадри комуністів. За невеличкий час створювався бойовий запал, гинули сумніви, поверталася сміливість і віра в перемогу.

Червона армія оспівує бойове минуле в піснях. Серед них не мало, найкращих, складено про комуністів. В огні громадянської війни народився політичний апарат Червоної армії.

За мирного часу політробітник, кожен комуніст, повинен своєю дисциплінованістю, ретельним ставленням до роботи давати зразок червоноармійцям і позапартійному начскладу.

Політичний апарат разом з командним складом, втягуючи командний склад до політико-освітньої роботи серед червоноармійців, виконує бойову міць Червоної армії.

До частин з кожним покликанням приходять все молодші роки, які не знають царської армії, тільки чули про поміщика та капіталіста, не знають славетних традицій армії в боротьбі з буржуазією та царськими генералами. Це висуває перед політроботою Червоної армії, перед її політробітниками, завдання так

поставити класове виховання, щоб кожен червоноармієць чітко зрозумів, що несуть з собою багнети капіталістичних армій, що несуть з собою так звані великі князі Кирили, жовто-блакитні Левицькі, пани Юзефські, Браніцькі та інші вигнані Червоною армією кати.

Політичний апарат слідкує також за інтернаціональним вихованням бойця, за тим, щоб кожен червоноармієць розумів, що за кордоном є не лише наші вороги, а й друзі — трудящі Заходу й Сходу.

А саме найважливіше завдання політичного апарату, як і всієї парторганізації Червоної армії — це бойове з'єднання частин, створення стійкого політико-морального стану.

Класова боротьба, що точиться в нашій країні, свідчить про зріст соціалістичного господарства, про викорчовування рештків капіталізму. Ці рештки не здаються без бою, вони силкуються чинити опір нашому просуванню до соціалізму. В окремих випадках вони пробують впливати на Червону армію, на найменш свідомих червоноармійців, ганьбючи заходи партії та радянської влади.

Червона армія завжди давала й буде давати їм рішучу відсіч. І це тому, що в політичній роботі величезної уваги надається справі класового з'єднання й виховання червоноармійців.

Для того, щоб політична робота давала кращі наслідки, дійсно виховувала червоноармійця в соціалістичному дусі, потрібно повсякденно керувати роботою груповодів політзанять, керівників позашкільних груп і гуртків, добровільних товариств.

Ця робота покладається на політичний склад Червоної армії.

Але комісар, політичний керівник сотні не тільки керують, а й провадять безпосередню роботу в червоноармійській масі, повсякденно пеклюються про її добробут, дають відповіді на всі питання, що цікавлять червоноармійців.

Зокрема політичний склад виконує велику роботу в справі організації червоноармійського відпочинку, розваг, притягуючи до цього активних червоноармійців, культурних шефів та інш. Про ролі політичного складу, політичних органів у житті Червоної армії, в створенні її боєздатності особливо чітко сказав в своїй березневій постанові 1929 р. Центральний Комітет ВКП(б):

„Виконання завдань, що стоять перед Червоною армією та її начальницьким складом, може бути здійсненим лише за умови підсилення впливу політичних органів на всі боки життя й роботи військових частин, найбільшої партійно - політичної витримки політскладу, підсилення зв'язків усього начальничого складу з червоноармійською масою

і рішучої боротьби з усякими елементами бюрократизма, казенщини, байдужности в роботі військового апарату, а також в роботі наческладу“.

Робота в справі підвищення боєздатности Червоної армії провадиться і командиром і політробітником. Ріжниці між ними нема. Вони створюють єдиний організм, що зветься начальним складом Робітничо - Селянської Червоної армії.

Для того, щоб виконати свої завдання, політичний склад вперто працює над підвищенням свого військового та загальноосвітнього рівня, над політичним озброєнням.

Крім гуртків, що існують в частинах, політсклад систематично переводить учебу на спеціальних курсах по перепідготовці, у військово - політичній академії, шляхом самоосвіти.

З кожним роком все більшає політробітників, що закінчують нормальні військові школи.

Набування військових знань політробітниками допомагає в справі кращого налагодження партійно - політичного керівництва в Червоній армії.

КОМАНДИР - ОДНОНАЧАЛЬНИК

Раніш уже говорилося, що в часи громадянської війни Червона армія не мала достатньої кількості комскладу з робітників і селян. Радянська влада була примушена широко використовувати старих військових спеціалістів: офіцерів, генералів, військових інженерів і інш.

І от для того, щоб забезпечити Червону армію од зрад, для того, щоб на чолі армії поруч з спеціалістами мати надійних представників радянської влади, в квітні 1918 р. було заведено військових комісарів.

Завдання їх визначалося спеціальним положенням, де говорилося: „військовий комісар є безпосередній політичний орган радянської влади при армії. Його посада має виключного значіння. Комісар призначається з числа бездоганних революціонерів, що здібні в найкритичніші моменти й при самих складних обставинах залишатися втіленням революційного обов'язку“.

Комісар контролював усі дії командира. Без його підпису не виходило жадного наказу. Комісар в окремих випадках мав право навіть заарештувати командира.

Командир нічого не міг зробити без того, щоб раніш не погодити з комісаром частини.

Таким чином було утворено в армії двоначальність, колегіяльна система керування.

По закінченні громадянської війни обставини змінилися. В армії залишився відданий пролетарській країні командний склад. Червона армія зміцніла, як знаряддя диктатури пролетаріату. Весь комсклад підвищив свій політичний рівень.

Все це дало можливість, як говориться в новому положенні про одноначальність, звільнити військових комісарів як при партійному, так і при позапартійному командирові од підписування всіх наказів по частині, за виключенням тих, що мають безпосереднє відношення до питань партійно - політичного керівництва.

Кожному командирові дано право самому вирішувати й здійснювати справи муштрові, адміністративно - господарчі.

Крім того, на кожного командира покладено обов'язок відповідати за політико - моральний стан, за політико - освітню роботу. В наслідок такої постанови кожний командир може цілком виявити свою ініціативу,

самодіяльність. А це підвищує його відповідальність за стан роботи та її наслідки.

Проте, це не визначає, що здійснюється політичний контроль партії в армії. Ні в якому разі! „Політичний контроль партії—говорить т. Бубнов — буде існувати до того часу, поки існуватиме держава і поки буде потреба в Червоній армії“.

Це керівництво, контроль партії приймає інші форми, більш гнучкі. Від політскладу, зокрема від комісара, потребується політичної тактовності, вміння, не вмішуючись до безпосередньої роботи командира, допомагати йому, скеровувати шляхами партійного впливу дії командира на випадок помилок.

За новим положенням військовий комісар стоїть на чолі політичного апарату частини і „забезпечує через всю систему партійно-політичного впливу і керівництва успішне виконання начальничим складом учбово-муштрових і адміністративно-господарських функцій, всемірно зміцнює й підвищує його авторитет, втягує його до активної політичної й політико-освітньої роботи“.

Військовий комісар відповідає за стан партійної організації та постанову партійної роботи в своїй частині, а також „нарівні з командиром цілком відповідає за політико-моральний стан частини та її боєздатність“.

Взаємини між командиром і комісаром будуються на товариській допомозі, умовленості в роботі. Командири зобов'язані тримати комісарів в курсі всієї учбово-муштрової та адміністративно-господарчої роботи, а комісари зобов'язані інформувати командирів про всю політичну роботу в частині. Таким чином забезпечується взаємна ув'язка в роботі і можливість комісара приймати участь в розв'язанні питань муштрових, господарських, а командири—в політико-освітній роботі.

На випадок непогодження з командиром в тому чи іншому питанні військовому „комісарові надається право, не припиняючи розпорядження командира, обжалувати це розпорядження перед вищим командуванням і відповідним політичним органом“. Такі ж права обжалування має й командир.

Підвищення за останні роки партійно-політичного рівня партійного комскладу привело до поширення в Червоній армії групи командирів-одноначальників, що в своїх руках зосереджують обов'язки оперативно-муштрові, адміністративно-господарчі, а також обов'язки загального партійно-політичного керівництва в частині.

Така одноначальність може здійснюватись командирами-партійцями і то не всіми. Повними одноначальниками можуть бути ті

з командирів, що мають відповідний партійний стаж, досвід партійно - політичної роботи, вміння керувати не тільки військовою учобою, господарством, а й партійною роботою, політичним вихованням червоноармійців і нач-складу.

До обов'язків командира одноначальника входить загальне партійно - політичне керівництво, він несе повну відповідальність за політико - моральний стан частини, один підписує за командира й комісара розпорядження, керує всією роботою частини.

Партійно - політичне керівництво командир - одноначальник здійснює через свого помічника по політичній частині, що за новим положенням про одноначальність має великі права та обов'язки. Він здійснює безпосереднє керівництво роботою партійної організації, подає приклад дисциплінованості та свідомості при виконанні партійних обов'язків, організує, керує та переводить партійно - політичну роботу, політичне виховання червоноармійців і начальничого складу.

Помічник по політичній частині в політичних справах підлягає не тільки командирові - одноначальникові, а й безпосередньо вищому політорганові. Непогодження поміж командиром - одноначальником та його помічником по політичній частині розв'язуються вищим політорганом.

Підсумовуючи практичне переведення одноначальности, т. Ворошилов на IV - му з'їзді рад сказав:

„У наслідок дволітнього переведення одноначальности ми маємо низку позитивних наслідків, що зміцнюють не лише політично - моральний стан Червоної армії, але й бойову готовність її. Збільшилась свідомість персональної відповідальности командира за стан, хід навчання та боездатність частини. Значно зросла ініціатива його в справі поліпшення стану дорученої йому частини, збільшилась участь командного складу в політично - освітній роботі“.

На тому ж з'їзді товариш Ворошилов навів такі цифри про здійснення одноначальности в Червоній армії:

	1925 р.	1926 р.
Серед командирів корпусів . .	41,1 ⁰ / ₀	100 ⁰ / ₀
„ „ дивізій . .	14,3 ⁰ / ₀	54,7 ⁰ / ₀
„ „ полків . .	25,8 ⁰ / ₀	38,5 ⁰ / ₀
„ „ сотень . .	—	37,7 ⁰ / ₀
„ „ начвузів . .	—	75,5 ⁰ / ₀

За останні часи кількість одноначальників збільшилась, особливо в сотнях і в полках. На 1929 р. серед всього вищого й старшого командного складу — 32⁰/₀ являється повними одноначальниками. Серед всіх одноначальників третя частина — 33,5⁰/₀ — бувші комісари та політичні керівники, що добули

відповідної військової освіти на курсах і в академіях. По своєму складу командири-одноначальники уявляють партійні кадри з достатнім політичним і партійним стажем. Так, серед них є партійців з дореволюційним стажем 7,1⁰/₀, партійців з 1917 р. по 1922 р. — 92,3⁰/₀ і з 1922 р. — тільки 0,6⁰/₀.

Одноначальність, що переводиться в Червоній армії, кількісне збільшення нових одноначальників не визначає усунення позапартійного начальничого складу з лав Червоної армії. Лінія партії по відношенню до позапартійних спеціалістів полягає не в тому, щоб усувати їх од справи соціалістичного будівництва. Навпаки, партія вживає великих зусиль, щоб ширше втягти позапартійну масу не тільки робітників, але й технічну інтелігенцію до будівництва соціалізму. Тов. Ленін неодноразово підкреслював, що силами самих комуністів не можна збудувати комунізму. Партія цінить роботу кожного спеціаліста, що скерована в бік зміцнення пролетарської диктатури.

Такої ж політики додержує партія й по відношенню до позапартійного наческладу Червоної армії.

Завдання партії полягають не в тому, щоб витіснити позапартійний начальничий склад, а в тім, щоб виховувати його в соціалістичному дусі й цим створювати можливість

його успішної роботи в армії пролетарської диктатури.

Одноначальність зміцнює Червону армію. Про це свідчать значні досягнення як в справі військової учеби, зміцнення господарства, так і підвищення якості партійно-політичної роботи.

МОЛОДШИЙ КОМАНДИР

Всім відома анекдота з життя старої царської армії, коли салдат на запитання, хто в нього найстрашніший та найстарший начальник, відповів — про ефрейтора.

І дійсно, унтер-офіцерський склад старої армії, особливо фельдфебелі, були чимсь страшним для салдата. Виконуючи волю дворянсько-поміщицького офіцерства, унтери надзвичайно жорстоко поводитися з рядовими салдатами і особливо з представниками робітників і бідноти, що не могли дати унтерові на пляшку, купити йому цигарок або дати якогось іншого хабара.

За саму найменшу провину, а часто й без всякої провини унтер бив „нещадним боєм“ салдата. Це йому було потрібно для того, щоб вислужиться перед начальством, здобути собі на погони „личко“. Ті з унтерів, що краще виконували волю своїх панів, гірше поводитися з салдатами, набували

особливих почесей і залишалися на зверх-термінову службу.

По соціальному походженню унтери були в більшості синками куркулів.

Майже такий стан зараз і в буржуазних арміях, навіть самих найпередовіших. Вище ми наводили приклади знущання офіцерства над салдатом. Ще більше їх можна було б дати про унтер-офіцерів.

В буржуазних арміях для того, щоб забезпечити своє класове панування в армії, поміщики й капіталісти звертають особливої уваги на добір унтер-офіцерського складу.

Унтер-офіцери повинні бути цілком відданими буржуазії, безперечно виконувати її волю. Той, хто походить з робітників чи з селянської бідноти, рідко дослужується до унтер-офіцера.

Не те ми бачимо в Червоній армії. Молодший командний склад вербується виключно з представників трудящих. Робітників серед молодших командирів до 20%; велика кількість наймитів і сільської бідноти. На 1929 р. поставлено завдання добитися такого стану, щоб серед молодшого комскладу було до 30% робітників і до 50% наймитів і бідноти.

З кожним роком зростає кількість партійців серед молодшого комскладу.

Так, серед усіх мол. командирів було партійців:

в 1925 р.	. . .	13,7 ⁰ / ₀
„ 1926 р.	. . .	11,6 ⁰ / ₀
„ 1927 р.	. . .	17,5 ⁰ / ₀
„ 1929 р.	. . .	20,1 ⁰ / ₀

Велика більшість з молодшого комскладу комсомольці.

Чому в Червоній армії звертається так багато уваги на соціальний добір молодших командирів? Тому, що ця категорія командного складу являє собою дуже важливу ланку всього робітничо-селянського командного складу. Молодший командир безпосередньо в повсякденній роботі зустрічається з червоноармійцями, разом з ним спить, їсть, ходить на заняття. В своїх взаєминах з червоноармійцями молодший командир повсякчасно впливає на нього, виховує. Молодший командир є безпосередній керівник та виховник червоноармійця. Тому він повинен бути витриманим, політично свідомим.

За молодшого командира стає червоноармієць, коли він цілком свідомо й ретельно виконує свої обов'язки щодо піднесення боездатности Червоної армії.

Для того, щоб стати молодшим командиром, червоноармієць повинен пройти полкову школу. В ній він учиться не тільки військовій

справі, не тільки підвищує свій політичний і загальноосвітній рівень, але й учиться тому, як переводити виховну роботу серед червоноармійців.

Ураховуючи значіння молодшого командного складу в Червоній армії, Центральний Комітет ВКП(б) в своїй постанові „про командний та політичний склад“ особливо підкреслив необхідність „вжити всіх заходів до підвищення політичного виховання молодшого командного складу, поставивши за мету створення в нього якостей активного громадянського робітника, що вмів би своєчасно ураховувати і охоплювати всі настрої червоноармійських мас, переборювати з власної ініціативи негативні явища в їхньому політично-моральному стані“.

Саме в такому напрямку й переводиться робота в полкових школах молодшого командного складу.

Взаємини молодшого командного складу з червоноармійцями виключно товариські. В службовий час молодший командир під керівництвом старших командирів переводить з червоноармійцями військове навчання, часто керує групами політичних занять, вимагає дисциплінованості від червоноармійців, сам подаючи у всьому приклад.

В позаслужбовий час молодший командир разом з червоноармійцями приймає участь

в роботі ленінських куточків, клубів, читає газети, проводить розмови і т. інш.

Молодший командир служить в Червоній армії ті ж самі строки, що й червоноармієць. Кращі з молодшого комскладу залишаються по добрій волі в Червоній армії й надалі і за свою роботу одержують спеціальну плату.

Весь начальничий склад і партійна організація допомагають в роботі молодшого командира, виховують його, працюють над підвищенням його військового й політичного рівня.

„Слід підкреслити,— говорив т. Ворошилов на IV з'їзді рад,— що між молодшим та рештою командного складу в нашій армії нема поділу на панів і холопів. І молодший, як і інший командний склад, є в своїй величезній більшості робітники й селяни. Значна кількість молодшого командного складу поступає після відповідної підготовки до нормальних військових шкіл і відтіля виходить командиром Червоної армії“.

КОМАНДНИЙ СКЛАД ЗАПАСУ

Кожна армія за мирного часу уявляє з себе тільки незначну частину того, що буде в ній на випадок війни.

Це особливо яскраво ствержується даними про імперіялістичну війну 1914 р.:

Держави	Кількість армій		У скільки разів збільшилось
	За мирного часу	Перед закінч. світової війни	
Росія	1.328.000	13.000.000	10 разів
Німеччина	760.900	8.000.000	10 „
Франція	883.500	5.192.000	6 „
Англія	248.000	3.236.000	13 „
Австро-Венгрія	477.000	4.921.000	10 „

Коли ж урахувати всіх мобілізованих, що перейшли через армію з побитими, пораненими, хворими і т. інш., то їх в 17 разів більше, чим загальна кількість постійних

армій перед війною, а по окремих державах було слідуєче збільшення:

в Росії	в 13 разів
„ Німеччині	„ 22 „
„ Англії	„ 31 „
„ Північних Американських Сполучених Штатах . .	„ 38 „

Розгортання таких величезних армій вимагало й відповідної кількості командного складу.

Світова війна взяла в Росії до 360 тисяч командного складу, у Франції — до 270 тисяч, а між тим за мирного часу командного складу було значно менше. В Росії разом з запасом було тільки 65 тисяч, а у Франції 75 тисяч офіцерів.

Останню масу комскладу довелося „випікати“ у короткотермінових школах прапорщиків.

Досвід імперіялістичної війни урахували капіталістичні країни. Вони зараз величезної уваги звертають на підготовку командирів запасу. Так, в польській армії зараз є до 30 тисяч резервного комскладу; приблизно така ж кількість є і в румунській армії.

Ми знаємо, що капіталістичні країни готують свої армії в першу чергу для боротьби з Радянським Союзом. Між тим Червона

армія являє собою тільки невеличкий передовий відділ усієї маси озброєного народу. Її склад майже втричі менший од царської армії мирного часу. Потреби в командирах у нас величезні. Відомо ж, з якими труднощами розв'язувалось в часи громадянської війни питання про командний склад.

Більша частина вихованого царською армією комскладу була проти нас. Ті ж з них, що переварилися в Червоній армії, складають серед командного складу кадра і запасу зовсім незначну частину, всього 11⁰/. Нам треба готувати свій робітничо-селянський командний склад запасу. За останній час, на протязі декількох років, Червона армія проводить велику роботу в цьому напрямку. Ті кадри комскладу, що пішли з Червоної армії в запас, проходять систематичну перепідготовку на спеціальних зборах і курсах.

Утворено команди однорічників з молоді, що закінчує вищі й середні школи. За рік перебування в Червоній армії ця молодь набуває знань, щоб бути командиром запасу. По всіх вищих школах заведено вищу допризывну підготовку, що також має своїм завданням давати Червоній армії командний склад запасу. Багато з командирів запасу зараз працюють на фабриках і заводах, в радянських установах.

За останні часи пророблено також велику роботу щодо підготовки з партійців політ-робітників запасу.

Робота в напрямку добору й підвищення військового рівня комскладу переводитиметься й надалі. Це особливо потрібно в зв'язку з тією шаленою підготовкою до війни, яку переводять капіталістичні країни.

Для перемог в майбутній боротьбі з ворогом нам потрібно мати робітничо-селянський добре підготовлений у військовій справі політично свідомий командний склад запасу.

Звичайно, що цього можна досягнути не тільки відповідною постановкою роботи на зборах начскладу запасу. Завдання, що їх доведеться розв'язувати робітничо-селянській Червоній армії на випадок війни, потребують того, щоб кожен командир і політ-робітник запасу вперто працював над підвищенням свого військового й політичного рівня. В цьому їм повинен допомогти ТСО - Авіяхем шляхом організації різних курсів, доповідей, лекцій, організації за допомогою начскладу кадра військових ігр, стрілецьких гуртків, змагань.

Начальничий склад запасу має за радянськими законами низку пільг при одержанні роботи, підчас зборів, при скороченні апарату в тій чи іншій установі і т. інш.

Начальничий склад, що йде з Червоної армії в запас, на громадянській роботі щодо заробітної плати та інших умов по можливості забезпечується в такій же мірі, як і в Червоній армії. І це зрозуміло: начальничий склад запасу повинен мати умови для своєї військової та політичної самопідготовчої роботи.

Той, хто недбайливо ставиться до нач-складу запасу, хто не сприяє підвищенню його рівня, той творить злочин, не виконує важливих директив Радянського Уряду в справі піднесення обороноздатности нашої країни.

ШКОЛИ КОМАНДНОГО СКЛАДУ

Поміщики та буржуазія знають, що найсильнішим знаряддям їхньої влади є армія. Тому вони пильно оберігають свої офіцерські школи від трудящих. Так, в 1912 р. в одній з військових царських шкіл було: дворян — 39⁰/₀, духовенства — 4⁰/₀, купців і так званих почесних „граждан“ — 38⁰/₀, селян — 19⁰/₀.

Нема чого й говорити про те, що серед отих 19⁰/₀ селян не було ні жадного не то, що бідняка, а навіть і середняка. До царських військових шкіл могли попадати з „селян“ синки найбільших куркулів — невеличких сільських поміщиків, що не мали тільки дворянського звання.

Військові школи царського часу будувалися для поміщиків і буржуазії. Те ж саме ми бачимо і в кожній з сучасних капіталістичних країн. Військові школи там переповнені синками пануючих класів. В Італії, наприклад, Мусоліні заведено такий порядок, що до офіцерських шкіл приймають виключно

ту молодь, що поділяє погляди фашистів. В Польщі для того, щоб бути офіцером, треба присягти панові Пілсудському.

Клясовий добір юнкерів особливо виявився в Жовтневу революцію в 1917 році. Найзапеклішими ворогами повставших робітників і трудового селянства, а разом з тим самими стійкими захисниками старого ладу були юнкера, різні школи прапорщиків і т. інш. Саме з ними довелося Червоній гвардії видержувати перші бої.

Робітничо-селянська Червона армія тяжкясова армія. Але вона захищає передову клясу робітників, що в союзі з селянством будувє нове, соціалістичне життя.

До шкіл командного складу в СРСР приймаються виключно представники трудящих. Куркуль, непман, всі, хто не має громадянських прав у пролетарській країні, не можуть попасти до військової школи так само, як вони не можуть пройти і до лав Червоної армії. Зате робітник, наймит, бідняк завжди може стати командиром Червоної армії. На весні кожного року переводиться вербовка трудящої молоді до військових шкіл. Ті, хто бажає стати командиром, подають заяви до округових військових комісаріятів, проходять через спеціальні комісії і стають за кандидатів до військових шкіл. Звичайно, що пройти комісію — це ще не все. Потрібно

підготуватись до іспитів, що переводяться вже в самих школах. І це зрозуміло. Від командира Червоної армії вимагається багато знань з різних галузів. Малописьменний командир не справився б з тими складними завданнями, що висуваються сучасною армією. Курсант ще до вступу в школу повинен мати хоч невеличкий запас знань. Для того, щоб допомогти робітникові та селянинові вступити до військових шкіл, професійні організації та Тсо-Авіяхем організовують при клубах, на підприємствах і т. інш. спеціальні гуртки, курси, школи.

Щороку вступають до шкіл командного складу і червоноармійці. Вони подають доповідні записки про бажання стати командиром своїм начальникам і, після фізичного одбору, в спеціальних гуртках клубів і будинків Червоної армії готуються до вступних іспитів.

Про соціальний склад командирів, що виходять з шкіл, яскраво свідчать слідуючі дані:

Закінчило школи:

В 1921 р.	робітн.	27,7 ⁰ / ₀ ,	селян	51,1 ⁰ / ₀ ,	ост.	21,2 ⁰ / ₀
" 1922 "	"	28,4 ⁰ / ₀ ,	"	57,8 ⁰ / ₀ ,	"	13,8 ⁰ / ₀
" 1923 "	"	30,9 ⁰ / ₀ ,	"	51,9 ⁰ / ₀ ,	"	17,2 ⁰ / ₀
" 1924 "	"	33,2 ⁰ / ₀ ,	"	51,9 ⁰ / ₀ ,	"	14,9 ⁰ / ₀
" 1925 "	"	37,6 ⁰ / ₀ ,	"	53,1 ⁰ / ₀ ,	"	9,3 ⁰ / ₀
" 1926 "	"	36,4 ⁰ / ₀ ,	"	53,2 ⁰ / ₀ ,	"	10,4 ⁰ / ₀
" 1927 "	"	35,8 ⁰ / ₀ ,	"	53,3 ⁰ / ₀ ,	"	10,9 ⁰ / ₀

В 1928 р. в складі курсантів військових шкіл було 56⁰/₀ робітників.

Серед курсантів велика кількість — партійці та комсомольці. В 1928 р. у військових школах було 24,5⁰/₀ членів і кандидатів комуністичної партії, 52,6⁰/₀ комсомольців.

Наші школи командного складу відрізняються не тільки своїм соціальним складом. Самий дух і зміст навчання та виховання курсанта зовсім не схожий з тим, що робиться у військових школах капіталістичних країн чи раніше в царській Росії.

Курсант школи командного складу Червоної армії учитьсЯ тому, як ліпше боротисЯ з визиском, як ліпше захищати революцію. Ще за часів громадянської війни школи командного складу виявили свою зразковість в боротьбі за владу рад.

На різних фронтах загинуло понад 14 тисяч курсантів. Про героїзм лєнінських юнкерів свідчить багато документів, що залишилися з часів громадянської війни. Один з командирів дивізії писав: „Вважаю за обов'язок довести про тих героїв - революційних бойців Лєнінградсько - Московської бригади курсантів, що на протязі трьох місяців провадять в надлюдських умовах боротьбу з Вранґелем. Багато славних сторінок вписали курсанти в історію революційної боротьби. Одна з них — це нічний бій за місто Оріхове, де

в жорстокому бою з офіцерськими частинами Дроздовської дивізії було захоплено ними декільки курсантів. Білі повели їх розстрілювати. І от дорогою до викопаних могил курсанти йшли з співами Інтернаціоналу. Офіцери спочатку били їх, знущалися, проте безстрашне героїство навіть на них вплинуло. Перед самими могилами курсанти, безстрашно зустрічаючи смерть, заспівали свою шкільну пісню, що кликала до боротьби та перемог. Почувся вибух, і життя замовкло.

От про що говорили трудящі міста, коли курсанти знову з співами Інтернаціоналу повернули його, вигнавши звідтіля офіцерські сотні“.

На таких бойових традиціях виховується у військовій школі Червоної армії майбутній командир. Курсант військової школи набуває в ній культурних звичок, привчається до своєї ролі командира-політичного та культурного виховника червоноармійської маси.

„Золота молодь“ з юнкерських шкіл царської армії мала за взірць того, хто менше вчився, а більше вмів розкидати гроші по різних ресторанах, хто краще чинив бешкети, хто брутальніше поведився з жінкою.

Зовсім іншу картину ми спостерігаємо в радянських військових школах.

Друга всеармійська нарада секретарів осередків висунула завдання створити з курсантів

військових шкіл „соціалістично - передових, культурних, клясово - витриманих начальників і виховників червоноармійських мас як в особистому побуті, так і в службовій і громадській роботі“.

На таких підставах велася раніше та провадиться зараз робота в наших військових школах.

Майбутній командир Червоної армії ще в школі привчається до того, щоб правильно будувати свої взаємини з червоноармійцями. З цією метою заведено порядок, по якому курсанти військових шкіл одвідують червоноармійські казарми, провадять практичні роботи в ленінських куточках, керують іноді громадськими організаціями розташованих поблизу військових частин.

Курсанти старанно вивчають політику комуністичної партії та радянської влади не тільки підчас спеціальних політичних занять, що займають великого місця у всій програмі, але й в позашкільній роботі, в гуртках шкільних клубів, шляхом самоосвітньої роботи.

Військові школи, як і вся робітничо - селянська Червона армія, приймають велику участь в політичному житті СРСР. В час останніх перевиборів рад школи висилали на село курсантські бригади, що допомагали бідноті й середняцтву в їхній боротьбі з куркульством та його ідеологією на селі.

Кампанія підвищення врожайности також знайшла живий відгук серед курсантських мас. Виїзди на села, пояснення агромінімуму, безпосередня допомога біднішому селянству— ось що пророблено майбутніми червоними командирами.

Звичайно, така робота не повинна відбиватись на нормальному ході навчань у школах. Вона переводиться виключно в порядку громадському і сприяє зближенню трудящих з своїми синами, що готуються бути організаторами майбутніх перемог Червоної армії над капіталістичним ворогом.

Виховна робота серед червоноармійців вимагає зразковости командира. Тому наші військові школи звертають особливої уваги на боротьбу з окремими фактами недисциплінованости серед курсантів, а також поодинокими випадками різних ненормальностей у побуті.

Ті, хто не може бути зразком для червоноармійця, хто підпадає під вплив дрібнобуржуазного оточення, виправляються всім курсантським колективом або ж звільняються з школи. Інакше не може бути, бо звання командира Червоної армії не тільки почесне, а й відповідальне.

Поруч з школами, що готують командирів з робітничо-селянської молоді, в Червоній армії існує велика мережа різних шкіл і курсів по перепідготовці командного складу

який вже працює в частинах, особливо тих командирів, що не мали раніше військової освіти.

Наші військові академії, курси совершенствування також мають у своєму складі майже виключно робітників і селян. Серед осіб, що закінчили вищі військові учбові заклади, в 1926 р. було 45,5⁰/₀ робітників; з-серед них командирів, закінчивших різні повторні відділення, в тому ж році було 56⁰/₀ робітників. За останні роки, особливо за 1928—29 р., цей відсоток ще збільшився.

Тов. Ленін за часів громадянської війни не один раз говорив, що важливішим завданням робітничої кляси є безпосередня участь її кращих представників у будові Червоної армії. Безперечно, що ця настанова залишається в силі зараз і залишатиметься до того часу, поки існує армія. Іти до Червоної армії, зміцнювати її командні кадри — є клясовий обов'язок молодого робітника, обов'язок, що виходить із загальних завдань робітничої кляси.

НАШІ ДРУЗИ ТА ВОРОГИ ПРО КОМАНДНИЙ СКЛАД ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

Пілеусдський написав книжку під назвою „1920 рік“. В ній він вихвалює сам себе, свої здібности, хоробрість і як тільки можна плямує командний склад Червоної армії. Проте навіть він не може замовчати того факта, що неосвічений робітник і селянин гнали польських панів майже до воріт Варшави. Мимоволі він примушений сказати, що Червона армія ще за часів громадянської війни створила кадри героїв командирів, переборювавших своєю мужністю знання чужоземних офіцерів і техніку їхньої армії. Ще яскравіше про командний склад Червоної армії говорить в одному з документів генерала Капеля, що боровся з радянською владою на східньому фронті. В наказі до своїх офіцерів та генералів він говорить: „Соромно нам, військово-освіченим, висококваліфікованим людям, тікати від банди повставших мужиків та їхніх неуків-червоних командирів.

Ми обов'язані перемогти. За нами не тільки сила. За нами знання й досвід у військовій справі“.

Історія громадянської війни посміялася над генералом Капелем. Його військово-освічені та висококваліфіковані генерали й офіцери примушені були тікати від червоноармійських частин з їхніми „неуками-командирами“.

Готуючись до нової війни з СРСР, капіталістичний світ уважно слідкує за тим, що робиться в нашій країні й особливо в армії.

Маневри, що відбувалися восени 1928 р., викликали відповідну оцінку бойової здатності Червоної армії з боку буржуазних військових спеціалістів. Німецька газета „Кельніше Цайтунг“ в листопаді 1928 р. писала: „Червона армія — велика виховна машина, що розбуджує до політичного життя багато-мільйонні маси селянства. Червоний салдат — дійсно активний громадянин. Він приймає участь в керуванні державою“. І тут же, рядом, говориться, що цю виховну роботу переводить командир Червоної армії — дитина одної кляси з червоноармійцем.

Французька військова газета „Франс Мілітер“, оцінюючи бойову підготовку Червоної армії, також не може обійти мовчазно виховної ролі командира. Вона підкреслює політичну свідомість Червоної армії, що своєю

роботою сприяє більшовизації всього населення. На думку французької воєнщини командири Червоної армії приймають активну участь в цій роботі тому, що всі вони комуністи. Буржуазія, як бачимо, не може ще й досі зрозуміти, чому Червона армія та її командири віддані пролетарській справі.

Але буржуазія оцінює не тільки політичну стійкість Червоної армії. Вона розглядає також нашого командира і як військового спеціаліста. І в цьому відношенні капіталісти примушені сказати, що „Червона армія значно посунулася наперед, маючи досить підготовлені та тактично письменні кадри командного складу“.

Звичайно, що поруч з цим буржуазія намагається всілякими засобами запламувати Червону армію, проте замовчати наші досягнення, особливо в справі виховування пролетарських кадрів командного складу, вона не може.

З великою захопленістю пишуть і говорять про Червону армію та її начальничий склад наші друзі — трудящі Заходу.

За останні роки СРСР одвідали численні робітничі делегації закордонних країн. Вони знайомились не тільки з побутом робітників і селян, з фабриками й заводами, з нашими радянськими установами, але побували і в казармі, розмовляли з червоноармійцями,

з начальничим складом. Після кожного такого одвідування червоноармійських частин робітники відмічали різницю між офіцерством буржуазних армій та командним складом Червоної армії. Поговоривши з командиром дивізії, оглянувши казарму та ознайомившись з червоноармійським побутом, з тим, як ставляться червоноармійці до своїх командирів, зокрема до командира дивізії, один німецький робітник з першої делегації, яка відвідала СРСР, потиснув руку командирі дивізії і з захопленням сказав: „Ніколи я не думав, що доведеться тиснути руку генералові. Зараз я бачу, що Червона армія дійсно пролетарська армія, а її командири — наші дорогі друзі й товариші“.

Цими простими словами вимовлено думку не одного робітника, а всіх трудящих, що стогнуть ще під капіталістичним ярмом.

Червона армія — армія комуністичного Інтернаціоналу. Її начальничий склад — вірні друзі трудящих всього світу.

„Наш командний склад, — говорив т. Ворошилов на IV' всесоюзному з'їзді Рад, — одмінний від командного складу всіх інших армій тим, що служить своїй клясі, служить тим завданням, тій меті, що є основними для нашої держави“.

Коли, не зважаючи на мирну політику СРСР, капіталістичний світ спробує розпочати проти

нас війну, робітничо - селянський начальни-
чий склад під керівництвом комуністичної
партії організує перемогу Червоної армії
над буржуазією, з честю виконає свій обо-
в'язок перед Радянським Союзом.

ЗМІСТ

	Стор.
Роки громадянської війни	3
Командний склад Червоної армії за мирного часу . . .	10
Командир - громадянин	16
Командир і червоноармієць	22
Командир як політичний виховник	33
Політсклад Червоної армії	37
Командир - одноначальник	44
Молодший командир	52
Командний склад запасу	57
Школи командного складу	62
Наші друзі та вороги про командний склад Червоної армії	70

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

ПРАВЛІННЯ: Харків, вул. К. Лібкнехта, 31

ПОШТОВІ ВІДДІЛИ ДЕРЖВИДАВУ
НАДСИЛАЮТЬ НАКЛАДНОЮ ПЛАТОЮ

КОЖНУ КНИЖКУ

ЯК ВЛАСНОГО, ТАК І ВСІХ ВИДАВНИЦТВ СРСР
ПЕРЕСИЛКА Й ПАКУВАННЯ НА ВСІ
ЗАМОВЛЕННЯ КОШТОМ ДЕРЖВИДАВУ

КОЛИ ЗАМОВЛЕННЯ БІЛЬШЕ, НІЖ НА 1 КРБ.,
::: І НАПЕРЕД ОПЛАЧУЄТЬСЯ ГОТІВКОЮ :::

Замовлення надсилати на такі адреси:

Харків, вул. 1 Травня, № 17. Поштовий відділ ДВУ
Київ, вул. К. Маркса, № 2. Поштовий відділ ДВУ
Одеса, вул. Лассаля, № 33 (Пасаж). Поштов. відділ ДВУ
Дніпропетровське, пр. К. Маркса, 49. Поштовий
відділ ДВУ

**БІБЛІОГРАФІЧНО - КОНСУЛЬТАЦІЙНЕ
БЮРО ДАЄ ВСЯКІ ПОРАДИ
З КНИЖКОВОЇ СПРАВИ**

ЯКІ КНИЖКИ З ЯКИХ ПИТАНЬ ПРИДБАТИ, ПРО
ЦІНИ, ЗМІСТ, РЕЦЕНЗІЇ ТА ЯК І ДЕ КУПУВАТИ

КОМЕРЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ДВУ

Харків, вул. К. Лібкнехта, 31

Філії та книгарні по всіх містах України

2,19 (1986)

р/1 5793

8950

СЬКОВА БІБЛІОТЕКА

Ціна 25 коп. (Р)

Ів. ЩЕРБИНА

КОМАНДИР
РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОЇ
ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

ДВУ